

Перший моніторинговий звіт (Північна і Центральна частини України – Суми, Чернігів, Житомир, Вінниця, Дніпропетровськ, Кіровоград, Полтава та Черкаси)
Фінансується Європейським Союзом

Висвітлення теми ВПО в українських ЗМІ (північ та центр)

Листопад 2015

Підготовлено
Асоціацією
Спільний простір (Україна)
і MEMO 98 (Словаччина)

Thomson Foundation
+44 20 3440 2440
46 Chancery Lane
London WC2A 1JE

thomsonfoundation.org

1. ВСТУП

Даний звіт є першим з низки моніторингових звітів, які буде опубліковано в рамках проекту «Голос місцевих ЗМІ: професійні стандарти та етичні норми у висвітленні конфліктів», що реалізується Фондацією Томсон (Thompson Foundation), Європейським центром журналістики (European Journalism Centre), Асоціацією «Спільний простір», МЕМО 98 та Міжнародним інститутом регіональної преси та інформації за підтримки Європейського Союзу.

Головна мета проекту – ослаблення потенційних джерел соціальної напруги через збалансоване висвітлення подій у регіональних ЗМІ, зокрема сприяючи зменшенню соціальної напруги між внутрішньо переміщеними особами (ВПО) та громадами, які їх приймають. Цього буде досягнуто шляхом підвищення рівня неупередженості та якості контенту, а також через покращення співпраці між ЗМІ в Україні, так і за її межами.

Проект передбачає розвиток спроможності своєчасно запобігати провокаціям з боку ЗМІ при висвітленні подій, пов'язаних із конфліктом, за допомогою ретельного моніторингу та оцінки роботи ЗМІ, включаючи висвітлення виборів регіональними ЗМІ, що беруть участь у проекті.

Проект передбачає розвиток спроможності своєчасно запобігати провокаціям з боку ЗМІ при висвітленні подій, пов'язаних із конфліктом, за допомогою ретельного моніторингу та оцінки роботи ЗМІ, включаючи висвітлення виборів регіональними ЗМІ, що беруть участь у проекті. Асоціація «Спільний простір» та МЕМО 98 спільно створили методологію моніторингу представлення внутрішньо-переміщених осіб у ЗМІ та у ході тренінгів, що пройшли у Києві Львові, Харкові, Дніпропетровську та Одесі, підготували 65 регіональних спеціалістів з моніторингу ЗМІ для проведення якісного та кількісного аналізу представлення у регіональних ЗМІ вищезазначеної теми. З 1 по 23 жовтня 2015р., команда спеціалістів з моніторингу провела перший моніторинг звертаючи особливу увагу на те, як тематика ВПО висвітлюється напередодні місцевих виборів 25 жовтня. До вибірки увійшло 207 ЗМІ, що підлягали моніторингу (51 телеканал, 65 друкованих ЗМІ та 91 онлайн ресурс), з 24-х областей України, які було об'єднано у 4-ри регіони: Схід (Донеччина, Луганщина, Харківщина); Захід (Волинь, Закарпаття, Івано-Франківщина, Львівщина, Рівненщина, Тернопільщина, Хмельницьщина, Чернівецьщина); Північ-Центр (Сумщина, Чернігівщина, Житомирщина, Вінницьщина, Дніпропетровщина, Кіровоградщина, Полтавщина, Черкащина); Південь (Одесьщина, Херсонщина, Запоріжжя, Миколаївщина, Кримський півострів).

Звіт має у фокусі висвітлювання теми ВПО ЗМІ північної та центральної частини України. Нижче наведені висновки з отриманих даних.

2. КОРОТКИЙ ЗМІСТ

Н Спостерігався брак репортажів і статей з належним аналізом або дослідженням проблем, пов'язаних з ВПО

Н ЗМІ висвітлили той факт, що ВПО не могли голосувати на місцевих виборах

Н ЗМІ загалом застосовували коректну мову та термінологію розповідаючи про ВПО. Проте було декілька прикладів, коли ЗМІ дискримінували ВПО, через негативне їх представлення

Н Загалом ЗМІ уникали сенсаційності, розповідаючи про ВПО

Н Були випадки, коли ЗМІ не зберігали баланс поглядів у матеріалах про ВПО

Н Було декілька прикладів, коли ЗМІ були сфокусовані на людських репортажах, доповідаючи про ВПО

Н Політики та місцеве керівництво використовували проблеми, пов'язані з ВПО, у своїх виборчих кампаніях

Н Команда моніторингу знайшла деякі матеріали, які приваблювали «таблюдну» увагу до деяких кандидатів на місцевих виборах, що ставить питання про професійні стандарти

Н Було багато випадків використання чужих репортажів та їх передруку.

3. КІЛЬКІСНИЙ АНАЛІЗ

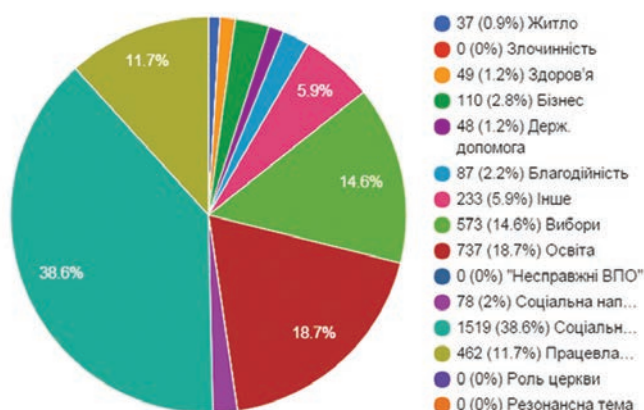
Вибірка ЗМІ північних і центральних областей України, що стали об'єктами моніторингу, була представлена 76 регіональними ЗМІ (18 місцевих телестанцій, 23 газети та 34 онлайн-медіа), також моніторингова команда враховувала приналежність ЗМІ за правом заснування та володіння, потенційний вплив та рейтинг як критерії відбору. Вибірка складалася з якнайменш однієї ТБ станції і газети державної форми власності від кожної з восьми областей.

Попередні результати моніторингу показали що питання, пов'язані з ВПО, не приваблювали особливої уваги ЗМІ до місцевих виборів (частка наданого часу та простору варіювалися з 1,1% від загального обсягу ефіру телевізійних каналів-учасників моніторингу до 0,7% у газетах).>>

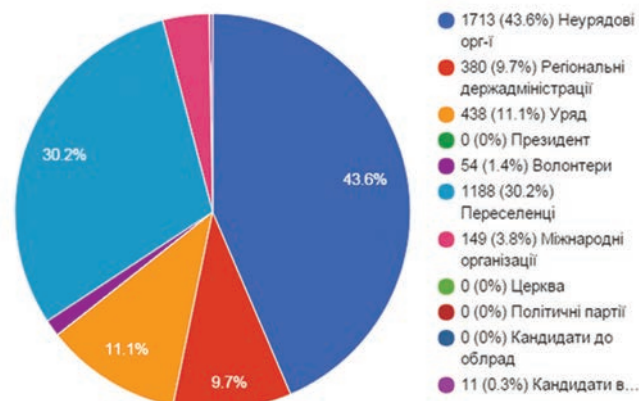
ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Телевізійні канали-учасники моніторингу у північній та центральній частинах України надали загалом 1,1% свого ефірного часу висвітлюванню теми ВПО (що становить біля однієї години і п'яти хвилин загального ефірного часу кожного з усіх 18-ти каналів-об'єктів моніторингу, загалом 95 годин). Найбільш активно висвітлювалися такі теми, пов'язані з ВПО: соціальна адаптація та життя у громаді (38,6%), освіта (18,7%) і право на голосування (14,6%).

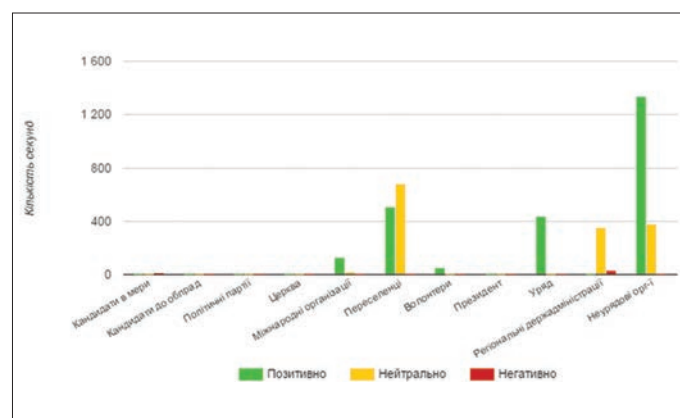
Діаграма 1. Частка висвітлення різних тем в рамках тематики ВПО від загального об'єму трансляції по всіх телевізійних каналах, що підлягали моніторингу, впродовж першого періоду моніторингу (1-23 жовтня). Моніторингу підлягали всі репортажі щодо проблем ВПО.

Щодо висвітлювання тем, які підлягали моніторингу у рамках загальної тематики ВПО, телевізійні канали надали найбільшої уваги НДО (43,6%), потім ВПО (30,2%), уряд (11,1%) та регіональні державні адміністрації (9,7%).

Діаграма 2. Частка висвітлення різних суб'єктів у рамках тематики ВПО від загального об'єму трансляції по всіх телевізійних каналах, що підлягали моніторингу, впродовж першого періоду моніторингу (1-23 жовтня).

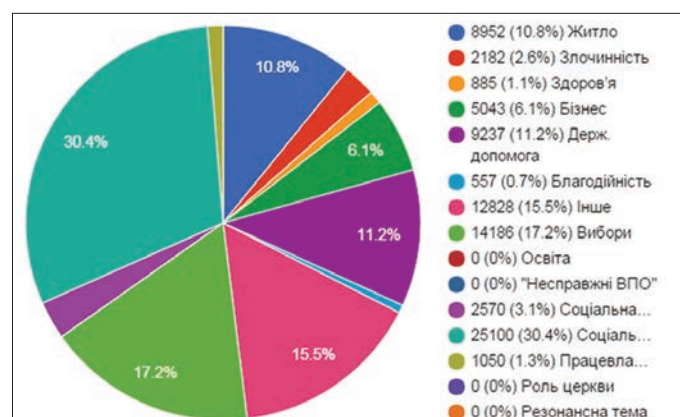
Щодо тональності матеріалів. Телеканали-учасники моніторингу представляли ВПО переважно нейтрально, проте НДО отримали найбільш позитивне висвітлювання. Загалом, більшість з досліджених тем моніторингу отримала позитивне або нейтральне висвітлювання – лише обласні державні адміністрації мали деяке обмежене негативне висвітлювання.

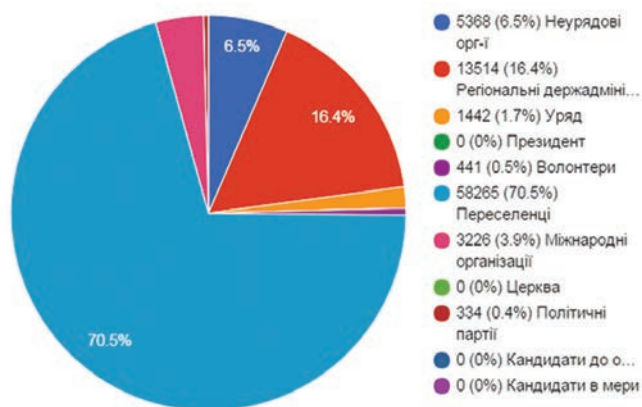
Діаграма 3. Дані про емоційний відтінок, з яким презентувалися суб'єкти дослідження в рамках загальної тематики ВПО на усіх телеканалах-об'єктах моніторингу, протягом першого періоду моніторингу (1 - 23 жовтня).

ПРЕСА

У порівнянні з телеканалами, місцеві газети ще менше висвітлювали проблеми ВПО (лише 0,7% новинного контенту, який підлягав моніторингу). Газети, які увійшли до вибірки моніторингу, найбільш активно висвітлювали такі теми, пов'язані з ВПО: соціальна адаптація і життя у громаді (30,4%), право на участь у голосуванні ВПО (17,2%), державна допомога (11,2%) та житло для ВПО (10,8%).

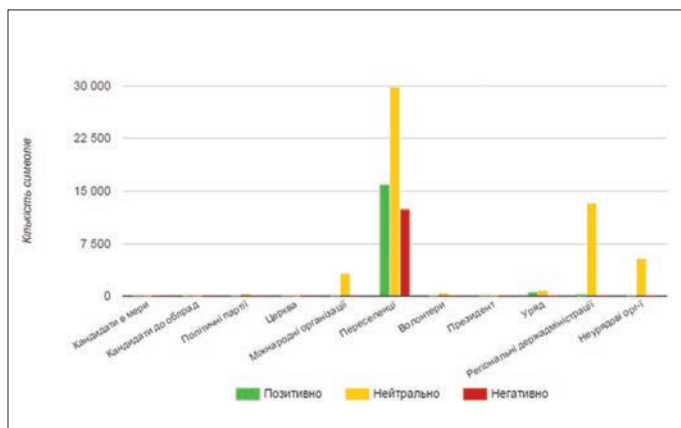
Діаграма 4. Частка матеріалів в усіх газетах-об'єктах моніторингу, присвячених різним суб'єктам у рамках загальної тематики ВПО протягом першого періоду моніторингу (1 – 23 жовтня). Моніторингу підлягали всі матеріали щодо проблематики ВПО.>>

Діаграма 5. Частка матеріалів в усіх газетах-об'єктах моніторингу, присвячених різним темам у рамках загальної тематики ВПО протягом першого періоду моніторингу (1 – 23 жовтня).

Щодо висвітлювання досліджуваних тем, найбільш активно газети-учасники моніторингу сповідали про питання ВПО: 70,5% загального контенту, потім про регіональні державні адміністрації: 16,4%, НДО 6,5% та міжнародні організації 3,9%.

Тональність репортажів була переважно нейтрально з приблизно рівними частками позитивної та негативної інформації. Щодо інших тем, вони здебільше презентувалися у нейтральній манері.

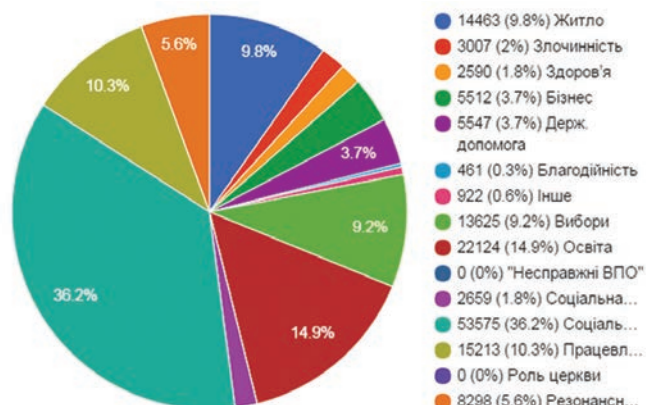

Діаграма 6. Дані про емоційний відтінок, з яким презентувалися суб'єкти дослідження, в рамках загальної тематики ВПО в усіх газетах-учасниках моніторингу протягом першого періоду моніторингу (1 – 23 жовтня).

ОНЛАЙН МЕДІА

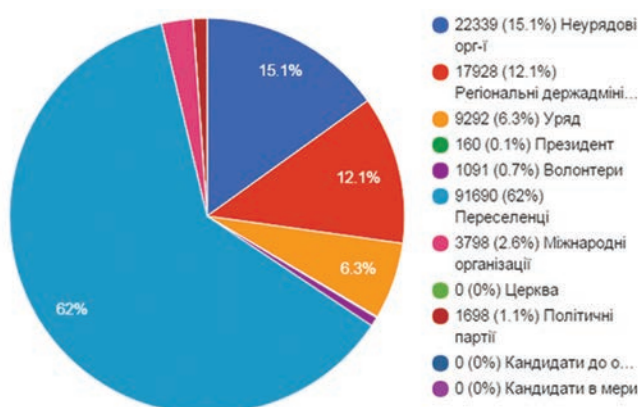
Проаналізовані 34 онлайн-медіа висвітлили тематику ВПО в 102 онлайн-статтях. А саме, онлайн-медіа виділили на матеріали з тематики ВПО в сукупній сумі 147 996 знаків (близько 74 друкованих сторінок формату А4). Найбільше уваги онлайн-медіа приділили таким пробле-

мам загальної тематики ВПО: соціальна адаптація та життя у громаді (36,2%), освіта (14,9%), працевлаштування (10,3%), житлові проблеми (9,8%) та права ВПО на участь у голосуванні (9,2%).

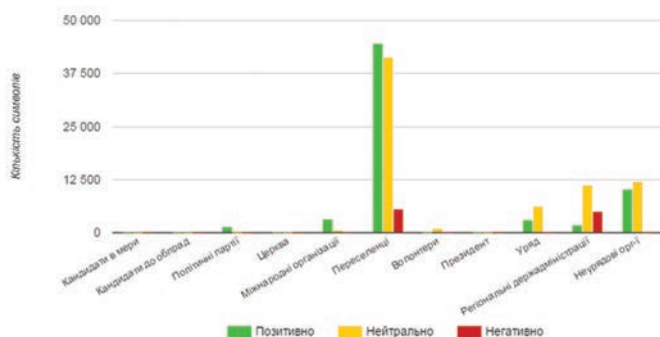
Діаграма 7. Частка матеріалів в усіх онлайн-медіа, які увійшли до вибірки моніторингу, присвячених різним темам у рамках загальної тематики ВПО протягом першого періоду моніторингу (1 – 23 жовтня). Моніторингу підлягали всі матеріали щодо проблематики ВПО.

Щодо висвітлювання суб'єктів дослідження загальної тематики ВПО, онлайн-медіа найбільшу увагу приділяли: самим ВПО (62%), далі НДО (15,1%), обласним державним адміністраціям (12,1%) та уряду (6,3%).

Діаграма 8. Частка матеріалів в усіх онлайн медіа-учасників моніторингу, присвячених різним суб'єктам у рамках загальної тематики ВПО протягом першого періоду моніторингу (1 – 23 жовтня).

Щодо тональності публікацій, онлайн-медіа - учасники моніторингу зображували ВПО переважно позитивно і нейтрально. Тимчасом як інші досліджувані суб'єкти представлені здебільшого нейтрально, регіональні державні адміністрації отримали деяке негативне висвітлювання. >>

Діаграма 9. Дані про емоційний відтінок, з яким презентувалися суб'єкти дослідження, в рамках загальної тематики ВПО в усіх онлайн-медіа - учасниках моніторингу протягом першого періоду моніторингу (1 – 23 жовтня).

4. ЯКІСНИЙ АНАЛІЗ

Щодо мови та термінології, ЗМІ-учасники моніторингу загалом використовували коректний підхід та не застосовували зневажливу мову, звертаючись до питань ВПО під час моніторингу. Окрім цього, моніторингова команда не помітила випадків, коли ВПО називали біженцями. Взагалі висвітлювання проблем ВПО було збалансованим, ЗМІ представляли різні точки зору і використовували різноманітні джерела. Однак журналісти не мали критичного ставлення до офіційних заяв уряду та органів місцевої влади і рідко робили належну перевірку фактів.

Загалом не вистачало аналітичних публікацій. У більшості випадків журналісти не приділяли уваги можливостям зробити належне дослідження або аналіз. Наприклад, 10 жовтня на Полтавській обласній телерадіостанції «Лтава» була трансляція репортажу про проблеми з працевлаштуванням серед жінок з дітьми (переважно ВПО). Однак репортаж не надав докладного аналізу поточних труднощів, з якими стикаються ВПО, шукаючи роботу. Інший репортаж від 20 жовтня розповідав про систему для вирішення потреб ВПО через Європейський суд з прав людини. Павло Петренко, Міністр Юстиції, відвідав Полтавську область і пообіцяв ВПО повернення їх домівок, захоплених сепаратистами, через звертання до суду.

Слід зазначити, що тема прав ВПО на участь у голосуванні не отримала значного висвітлення і згадувалася тільки у дуже обмеженому обсязі. Проте журналісти Чернігівської обласної телерадіостанції «Сівер-Центр» не тільки проінформували аудиторію про неможливість ВПО взяти участь у місцевих виборах, але також роз'яснили, у який спосіб останні могли би скористатися своїм правом на участь у голосуванні (цим правом можна користатися після офіційної реєстрації, ВПО повинен стати членом територіальної громади). Із газет Чернігова тільки «Деснянська Правда», яка фінансується лише місцевим урядом, на-

голосила на неможливості ВПО скористатися своїм правом голосу у своєму випуску від 22 жовтня 2015р. Решта газет проігнорували цю проблему.

Сумська телерадіостанція «АТБ» транслювала репортаж про результати опитування екзит-полу серед мешканців Сум щодо їх бажання брати участь у місцевих виборах. Проблема права голосу ВПО була порушена жінкою-ВПО, яка назвала себе «біженкою» кажучи: «Ми біженці з Донецька. Так куди нам іти, щоб проголосувати? Ми цього навіть і не знаємо». Таким чином, ще одну проблему було визначено, оскільки за зауваженням жінки, частина ВПО навіть не підозрює того факту, що в них було відібрано право на участь у місцевих виборах. Це може стати важливою проблемою для відкритої дискусії, але згідно моніторинговій команді, журналісти не змогли підняти цю тему до рівня загально-громадського обговорення.

THOMSON FOUNDATION/HROMADSKIE DISPLACED PROJECT

Регіональні політики досить часто використовували пов'язані з ВПО проблеми для своєї виборчої кампанії. Наприклад, «Дитинець» (Чернігівська телестанція) говорила про ВПО лише в контексті політичної кампанії. Моніторингова команда помітила декілька прикладів прямого і непрямого ведення кампанії, щоб зробити максимальними переваги регіонального керівництва. Дві газети Чернігова («Гарт» і «Сім днів») оприлюднили в своїх випусках від 1 жовтня інтерв'ю з Олександром Соколовим, чинним міським головою Чернігова, який прагнув переобрання. Тільки декілька рядків в інтерв'ю було присвячено ВПО, проте все інтерв'ю було сконцентовано на досягненнях пана Соколова. Інші кандидати також використовували ВПО в своїх кампаніях. Наприклад, перевиборча інформаційна колонка в газеті «Сім днів» від 10 жовтня містила велике інтерв'ю з Романом Семешком, кандидатом від партії УКРОП, у якому також згадувалися ВПО. Іншим прикладом використання проблем ВПО для цілей виборчої кампанії є матеріали веб-сайтів Дніпропетровську, де дві статті містили заяву Юрія Котлярова, Міністра юстиції тиньової опозиції, він стверджував, що політична партія «Опозиційний блок» має наміри порушити кримінальні справи проти навмисного позбавлення ВПО з Донецьку та Луганську їх права голосу. >>

Ще одна велика проблема ЗМІ цих двох регіонів – так звана джинса, оплачені замовні публікації. Наприклад, із 7 новинних сюжетів, що транслювалися приватним телеканалом «АТБ», 3-4 були «замовленими» учасниками виборчої кампанії.

Приклади успішних «олюдянених» новин про ВПО були рідкими. У матеріалі про літнього чоловіка з Донецька «Віта» (Вінницький телеканал) показав репортаж, зробивши акцент на програмі комп'ютерної грамотності, яка допомогла йому відокремити себе від жахів, які він пережив вдома.

Журналістам друкованих видань Північної та Центральної України вдалося продемонструвати деякі хороші приклади, представивши людяні репортажі про ВПО. Наприклад, газета «Вечірні Черкаси» оприлюднила статтю під назвою: «Ми нікому не потрібні?», де йшлося про 31-річну жінку ВПО з Криму, життя якої перетворилося на нескінченне очікування перед дверима кабінетів чиновників. Вона отримала допомогу, але, як з'ясувалося пізніше, не мала права на неї, оскільки формально вона володіла частиною свого житла. Зараз держава вимагає повернення допомоги, але жінка не знає, як це зробити.

Моніторингова команда також зафіксувала випадки безпідставних звинувачень та дискримінації. 14 жовтня Вінницька газета «Канал 33» оприлюднила матеріал «Конфлікт у Рівці було запалено ВПО?», де була надана можливість всім сторонам конфлікту представити свої точки зору, зокрема самих ВПО. У такому випадку читач залишається з враженням, що ВПО треба звинувачувати, хоча вони згадуються лише спочатку та наприкінці статті. Цитата: «На мою думку, така ситуація склалася через ВПО з Донбасу і була запалена

кимось з місцевих». У цьому ж самому виданні був ще один випадок дискримінації. Газета «Канал 33» від 21 жовтня питає: «Чим наші діти гірші, ніж діти ВПО?» – це стаття базується на листі від батьків студентки вінницького вищого навчального закладу, які обурені тим фактом, що студенти ВПО безкоштовно забезпечуються кімнатами в гуртожитку, тоді як інші студенти повинні за них сплачувати. Газета просто надрукувала листа, як він був, навіть не намагаючись представити проблему з іншого боку. Подібний підхід було зафіксовано на сайті vp.20minut.ua, де історію було продовжено 6 жовтня 2015 р. під заголовком: «Незаконне захоплення в новому стилі, або як донецькі привласнюють гуртожитки»; тема ВПО була висвітлена в негативному тоні, матеріалу бракувало балансу, представлення репортажу у «Колонці читача» було однобічним, і тому необ'єктивним, надаючи читачеві точки зору виключно студентів Вінницького педагогічного університету.

Газета «Канал 33» від 21 жовтня питає: «Чим наші діти гірші, ніж діти ВПО?» – це стаття базується на листі від батьків студентки вінницького вищого навчального закладу, які обурені тим фактом, що студенти ВПО безкоштовно забезпечуються кімнатами в гуртожитку, тоді як інші студенти повинні за них сплачувати. Газета просто надрукувала листа, як він був, навіть не намагаючись представити проблему з іншого боку.

Журналісти не намагаються провести більш глибокий аналіз або дослідження тем, пов'язаних із ВПО. Кіровоградський сайт «Акула» повідомив своїх читачів про той факт, що тендер, який фінансується ЄС, для будівництва житла для ВПО було безпідставно призупинено, що поставило спільний проект під загрозу. Сайт розповів про 640,8 тисяч євро з боку ЄС та 10% від України з загальною сумою 711,8 тисяч євро, але ніяких інших подробиць не було надано. Онлайн-медіа Сумської області не висвітлили жодної проблеми тематики ВПО протягом періоду проведення моніторингу. ●

